

Силабус
навчальної дисципліни
Архівознавство для спеціальності А4.03 Середня освіта
(Історія та громадянська освіта)
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Середня освіта (історія та правознавство)»
Спеціальність А4.03 Середня освіта (Історія)
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший

Викладач (і)	Федорик Юрій Володимирович
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/fedorik/
Контактний тел.	0999058168
Е-mail викладача:	Jurij83fedoryk@gmail.com
Графік консультацій	Четвер 11.10-12.30

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
5/150	20	20	110	залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: історична наука, архівознавство, архівістика, науковий підхід.

Мета та предмет курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни: розкриття сучасних наукових засад архівознавства, формування у здобувачів вищої освіти комплексного уявлення про історію та закономірності розвитку архівної справи взагалі та в Україні зокрема, ознайомлення з теорією та практикою роботи сучасних архівних установ.

Предметом вивчення предмету є уявлення про сучасну систему архівних установ України та основні етапи її становлення.

Компетентності та програмні результати навчання:

Спеціальні компетентності

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією. **СК 4.** Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи. **СК 5.** Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.). **СК 6.** Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних. **СК 10.** Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему. **ПРН 2.** Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності. **ПРН 3.** Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел. **ПРН 4.** Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі. **ПРН 5.** Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами. **ПРН 6.** Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії. **ПРН 7.** Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах. **ПРН 8.** Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки. **ПРН 9.** Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України. **ПРН 10.** Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності. **ПРН 11.** Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов. **ПРН 12.** Здійснювати комунікацію з професійних питань з

представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот. **ПРН 13.** Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей. **ПРН 14.** Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Зміст курсу:

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи архівознавства.

Тема 1. Архівознавство як наукова система і навчальна дисципліна. Предмет, об'єкт і методи архівознавства. Зв'язок архівознавства з іншими науками та навчальними дисциплінами. Джерельна база архівознавства. Етапи розвитку українського архівознавства. Центри архівознавчих досліджень в Україні.

Тема 2. Архівна система та система архівних установ. Поняття «архівна система», її основні види у світі. Особливості системи архівних установ України. Взаємодія державних, приватних та муніципальних архівів у сучасній архівній системі. Повідні тенденції реформування архівної системи України.

Тема 3. Організація роботи державних архівів України. Статус та структура, суспільні функції архівів. Виробничі підрозділи архіву та основні архівні технології. Планування, звітність та економічна діяльність архівів. Основні принципи зберігання та доступу до архівних документів. Впровадження цифрових технологій у діяльність державних архівів України

Тема 4. Організація архівних документів. Організація документів на рівні системи архівних установ. Організація документів на рівні архіву. Організація документів на рівні архівного фонду. Організація документів на рівні справи.

Змістовний модуль 2. Робота з документами архівного фонду.

Тема 5. Формування Національного архівного фонду (НАФ). Експертиза цінності документів: завдання, принципи, критерії. Діяльність експертних комісій. Переліки документів. Комплектування державного архіву. Державна реєстрація документів Національного архівного фонду. Робота державного архіву з джерелами комплектування.

Тема 6. Архівне описування та облік документів НАФ. Архівне описування: поняття, види. Принципи і методи архівного описування. Поняття про облік архівних документів. Облікові документи архіву.

Тема 7. Довідковий апарат до документів НАФ. Інформатизація архівної справи. Поняття про довідковий апарат архівів. Типо-видова структура довідкового апарату архівів. Інформатизація архівної справи: поняття, мета,

завдання. Основні шляхи інформатизації архівної справи: світовий досвід. Інформатизація архівної справи в Україні

Тема 8. Науково-дослідна та методична робота архівних установ. Основні напрями та форми науково-дослідної роботи архівних установ. Система архівної науково-технічної інформації. Завдання, зміст і форми методичної роботи в архівних установах.

Тема 9. Використання архівної інформації. Архівна евристика. Потреби в архівній інформації та групи її споживачів. Основні напрями і форми використання архівної інформації. Архівна евристика. Архівний маркетинг.

Методи навчання: лекція, читання та коментар історичних джерел, робота з картою, таблицями, схемами та діаграмами, бесіда, групові дискусії, робота в малих групах, співбесіда, колоквиум, аудіовізуальний метод, електронні презентації.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): *Поточне оцінювання* складається з балів за участь у семінарах та виконання самостійної роботи. Активна участь в обговореннях, аналітичний підхід і критичний аналіз є ключовими критеріями оцінювання. *Дедлайни:* самостійні роботи, здані із запізненням без поважних причин, оцінюються нижче (75% від максимально можливої оцінки). Перескладання тем можливе лише за наявності поважних причин. Академічна доброчесність: Очікується дотримання принципів академічної доброчесності, включаючи відсутність плагіату, правильне оформлення джерел та дотримання норм наукової етики. *Відвідуваність:* є обов'язковим компонентом оцінювання. Пропуски без поважних причин впливають на підсумкову оцінку. *Навчальні платформи:* використовуються онлайн-платформи Moodle та Zoom для дистанційного навчання, доступу до матеріалів курсу та здачі робіт. *Політика академічної доброчесності:* передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть відсутні всі види академічного плагіату та здобувачі будуть дотримуватися наукової етики, слідуючи положення Кодексу доброчесності університетської спільноти https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/kodeks_dobrochesnosti_universytetskoyi_spilnoty_bdpu1.pdf. *Політика використання ГШІ,* то послуговуючись університетським положенням https://bdpu.org.ua/wpcontent/uploads/2025/09/polityka_vykorystannya_shtchnogo_intelektu_v_osvitnomu_proczesi_berdyanskogo.pdf при підготовці до практичних занять дозволено часткове використання ШІ для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладання джерел з інших мов,

забороняється копіювання та генерація неправдивих фактів, забороняється використовувати в контрольованому середовищі під час проведення іспиту.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: вивчення курсу не передбачає використання програмного забезпечення, крім загально вживаних операційних систем та програм.

Система оцінювання та вимоги:

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та тестування										Залік	Разом
с-з 1	с-з 2	с-з 3	с-з 4	с-з 5	с-з 6	с-з 7	с-з 8	с-з 9	с-з 10		
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	50	100
с.р.1	с.р.2	с.р.3	с.р.4	с.р.5	с.р.6	с.р.7	с.р.8	с.р.9	с.р.10		
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
50											

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для заліку	
90-100	A	зараховано
78-89		
65-77		
58-64		
50-57		
35-49	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34		не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Нормативна база:

1. Про інформацію: Закон України
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України
3. Про Національний архівний фонд і архівні установи: Закон України
4. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України
5. Про державну таємницю: Закон України
6. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України
7. Про музеї та музейну справу: Закон України
8. Про обов'язковий примірник документів: Закон України
9. Про страховий фонд документації України: Закон України
10. Про науково-технічну інформацію: Закон України

11. Про затвердження Положення про Державний комітет архівів України: Указ Президента України
12. Документи з паперовими носіями. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги: ГСТУ 55. 001-98.
13. Фотодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги: ГСТУ 55.002-2002.
14. Методичні рекомендації щодо створення та організації страхового фонду унікальних і особливо цінних документів з паперовою основою / Держкомархів України. — К., 2001. — 16 с.
15. Правила роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій / Держкомархів України. — К., 2001. — 111 с.
16. Оформлення та зразки бібліографічних посилань і архівних легенд для друкованих видань архівних установ, публікацій на веб-сайті: Пам'ятка / Держкомархів України. УНДІАСД. — К., 2002. — 9 с.

Базова:

17. Архівістика: Термінолог. словник / ГАУ при КМ України. УД НДІАСД; Авт.-упоряд.: К. Є. Новохатський та ін. — К., 1998. — 106 с.
18. Архівні установи України: Довідник / Держкомархів України, УНДІАСД. — 2-ге вид., доп. — К., 2005. — Т. 1. — 692 с.
19. Архівознавство : Підручник для студ. іст. фак-тів вищ. навч. закладів / ред.: Я. Калакура, І. Матяш. - 2-ге вид., випр. і доп. : Академія, 2009. — 356 с.
20. Джерелознавство історії України: Довідник / Редкол.: М. Я. Варшавчик та ін.; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка; Кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. — К., 1998. — 212 с.
21. Нариси історії архівної справи в Україні / За заг.ред. І.Б.Матяш та К.І.Климової. — К.: Видавн.дім «Академія», 2002. — 621 с.
22. Чикалова С.Ф., Яковенко В.Я. Архівознавство: Навчальний посібник. — Донецьк: ДонНУ, 2004. — 170 с.

Додаткова:

23. Видатні вчені Національної академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (1918–1998): Путівник. — К., 1998.
24. Загальний міжнародний стандарт архівного описування ISAD(G) / Держкомархів України. УНДІАСД; Укр. версія Г. В. Папакіна. — 2-ге вид. — К., 2002. — 48 с.

- 25.Кеннеді Грістед П. За участю Боряка Г. Доля скарбів української культури під час Другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв.-К., 1991.- 107 с.
- 26.Кисельов І.М. Про автоматизовану інформаційну систему архіву// Студії з архівної справи та документознавства: Т. 2 - К., 2005. - С. 29-33.
- 27.Климова К. Документи Національного архівного фонду в музеях України: принципи класифікації та обліку // Студії з архівної справи та документознавства. – Т. 1. – К., 1996. – С13–20.
- 28.Матяш І.Б. Формування Національного архівного фонду України: історія та сучасні проблеми//Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки: Тези доповідей міжнародної наукової конференції. – К., 1996. – С. 101–103
- 29.Метальникова Н. Проблеми комплектування архівів фондами громадських об'єднань у сучасній Україні// Студії з архівної справи та документознавства. – Т.2.–К., 2005. – С. 25–29
- 30.Мітюков О.Г. З історії архівів в Україні (від найдавніших часів до початку ХХ ст.// Архіви України. - 1991. - № 2. - С 29-40.
- 31.Московченко Н.З історії створення центральних та місцевих архівів України // Студії з архівної справи та документознавства. – Т.10.-К.2007.- с.7-11.
- 32.Національна архівна інформаційна система "Архівна та рукописна Україніка" і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Випуск 1. Інформатизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи. Збірник наукових праць. - К., 1996. - 308 с
- 33.Оформлення та зразки бібліографічних посилань і архівних легенд для друкованих видань архівних установ, публікацій на веб-сайті: Пам'ятка / Держкомархів України. УНДІАСД. — К., 2002. — 9 с.
- 34.Пиріг Р.Я Документальна спадщина Компартії України: проблеми інтеграції в систему державної архівної служби // Константи: Альманах соціальних досліджень. – 1996. – № 2 (5). С 5–10.
- 35.Пиріг Р.Я. Архівне будівництво в Україні: проблеми наукового забезпечення// Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні: Доповіді та повідомлення наукової конференції 15-16 березня 1995 р. / Упор. Т.П. Прись. - К., 1996. - С 92-96.
- 36.Портнов Г.В. Деякі питання формування Національного архівного фонду на сучасному етапі// Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні: Доповіді та повідомлення наукової конференції 15–16 березня 1995 р. –К., 1996. – С 22–25.
- 37.Путро О.І. Архівний фонд Національної Академії наук України як складова частина НАФ: історія та сучасні проблеми// Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наукові доповіді

Всеукраїнської конференції (19–20 листопада 1996 року) у 2–х ч. – К., 1997. – С 56–61.

38. Українські архівісти: Біобібліогр. довід.: У -х вип. Вип. 1. ХІХ ст. — 19 0-ті рр. / ГАУ при КМ України. УДНДІАСД; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Упоряд.: О. М. Коваль, І. Б. Матяш, В. С. Шандра. — К., 1999. — 67 с.
39. Хрестоматія з архівознавства: Навч. посіб. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. / Упоряд.: Г.В.Боряк та ін. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003.

Інформаційні ресурси:

40. Державна архівна служба України - <https://archives.gov.ua/ua/>
41. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України - <https://old.archives.gov.ua/>
42. Історико-генеалогічний архів України - <http://scarch.kiev.ua/>
43. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>
44. Співка архівістів: <http://www.vda.archiv.net/>
45. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України - <https://tsdavo.gov.ua/>
46. Центральні та місцеві архівні установи України: веб-ресурси - http://archive.odessa.gov.ua/info/arhivni_ustanovi/ukraine/